

Groot-Brittannië en shariaraden: De koloniale confrontatie

'De inlijving van de islamitische rechtspraak in het koloniale rechtssysteem door de Britten op Java gedurende 1811-1816'

Cursus: Ges-Onderzoeksseminar III C 'Imperialisme, kolonialisme en global history'

Cursuscode: GE3V14053

Opdracht: Bachelor Eindwerkstuk

Student: Jeroen Klein

Studentnummer: 3486435

Begeleider: H. van der Jagt

Samenvatting

In deze scriptie wordt de opname van de islamitische rechtspraak in het koloniale rechtssysteem op Java gedurende 1811-1816 verklaard. De Britten kwamen naar Java in 1811 voor economisch gewin en om hun handelsbelangen te beschermen. Deze economische ambities wilden de Britten bereiken door de invoering van een liberaal beleid. Op die manier beoogden de Britten de loyaliteit van de volkeren op Java en de omliggende eilanden te winnen. Deze loyaliteit zou de handelsbelangen na een eventuele teruggave van Java aan de Nederlanders moeten beschermen. Het rechtssysteem was een middel voor de koloniale overheid om haar politiek te voeren en dus de economische ambities te bereiken. De Britten hebben gedurende hun verblijf op Java liberale voorwaarden aan het rechtssysteem gesteld, waar de islamitische rechtshoven niet aan voldeden. Echter wilden de Britten de Javaanse bevolking wel volgens de eigen rechtspraak berechten. De islamitische rechtshoven waren zeer belangrijk binnen de inheemse politiek, de samenleving en het rechtssysteem. Dit leidde tot de opname van de islamitische rechtspraak in het koloniale rechtssysteem. Dit alles was voortgekomen uit de economische ambities.

Inhoudsopgave:

1. Inleiding.....	4
Historiografie.....	5
Theoretisch kader.....	7
Methodologie.....	8
2. Het verband tussen de koloniale ambities en de eisen aan het rechtssysteem	10
De doelstellingen van de Britten in Nederlands-Indië.....	10
De Britse eisen aan het rechtssysteem op Java	13
Conclusie	14
3. Het belang van islamitische rechtshoven voor de Britse koloniale overheid	15
Een overzicht van het inheemse rechtssysteem.....	15
Het belang van islamitische rechtshoven aan het hof en in de samenleving	16
Conclusie	18
4. De inlijving van islamitische rechtspraak in het koloniale rechtssysteem	20
Het verschil tussen de Britse eisen en de islamitische rechtshoven	20
De Britse hervormingen van het rechtssysteem in 1814.....	21
Conclusie	24
5. Conclusie	25
Wetenschappelijk debat.....	26
Reflectie en suggesties	27
6. Literatuurlijst.....	28
Primaire Bronnen:	28
Literatuur:	29

1. Inleiding

Het in 2016 gepubliceerde boek *Heilige identiteiten: Op weg naar een shariastaat?* van Machteld Zee heeft in zowel Nederland als Groot-Brittannië veel stof doen opwaaien. In het boek wordt uiteengezet dat er in Groot-Brittannië anno 2016 *sharia councils*, islamitische rechtshoven, bestaan. De discussie die is ontstaan naar aanleiding van dit boek, gaat over de vraag wat niet-islamitische overheden en in het bijzonder de Britten moeten doen met burgers die volgens de islamitische wetten willen worden berecht. In haar boek beschrijft Zee dat voorstanders vinden dat islamitisch recht gedoogd moet worden of zelfs door de overheid moet worden gefaciliteerd. Deze voorstanders zijn van mening dat iedere burger het recht heeft om volgens zijn eigen religieuze opvattingen te leven. Tegenstanders, waartoe Zee behoort, vinden dat niet-islamitische overheden het islamitische recht absoluut niet mogen toestaan. Het gaat in tegen de principes van *one-law-for-all*. Daarnaast beschouwen zij het islamitische recht als onderdrukkend voor de vrouw.¹

In het koloniale verleden zijn de Britten echter al geconfronteerd met islamitische rechtshoven. Begin negentiende eeuw hervormde de Britse koloniale overheid in Nederlands-Indië het rechtssysteem. De hedendaagse tweestrijd tussen voor- en tegenstanders vond toen ook plaats, zij het in de persoon van sir Thomas Stamford Raffles, de luitenant-generaal van de Britten op Java. Raffles was enerzijds een liberaal die een consistente wet voor iedereen nastreefde en onderdrukking wilde tegengaan. Anderzijds was Raffles voorstander voor berechting van de Javaanse bevolking volgens de eigen wetten en gewoontes. Raffles koos een middenweg.² Het koloniale verleden stelt de Britten een voorbeeld hoe hun overheid is omgegaan met de confrontatie met de islamitische wetgeving. Dit rechtvaardigt de vraag die centraal staat in mijn scriptie: Waarom hebben de Britten op Java tussen 1811-1816 het islamitische recht in het koloniale rechtssysteem ingepast? De periodisering van deze onderzoeksvraag valt samen met het bestuur van de Britten op Java.

Om deze vraag te beantwoorden geef ik eerst antwoord op de vraag: Hoe hebben de doelstellingen van de Britten hun eisen aan het rechtssysteem op Java tussen 1811-1816 beïnvloed? Zo kan het verband tussen de ambities van de koloniale overheid en hun eisen aan het rechtssysteem worden verklaard. Daarna beantwoord ik de vraag: Waarom was de islamitische rechtspraak van belang voor de Britse koloniale overheid op Java tussen 1811-1816? Ik toets het belang van islamitische rechtshoven voor het rechtssysteem en daar uitvolgend het belang voor de koloniale overheid. Dit belang valt samen met het belang van de islamitische rechtshoven voor de Javaanse bevolking en zal in het tweede hoofdstuk in kaart worden gebracht. Als laatste ga ik in op de vraag: Welke motieven had de Britse koloniale overheid in 1814 om de islamitische rechtspraak in het

¹ M. Zee, *Heilige Identiteiten: Op weg naar een shariastaat?* (Amsterdam 2016) 59, 73-85, 139-145.

² T. S. Raffles, 'Regulation A.D. 1814, passed by the Honourable the Luitenant Governor in Council, On the 11th of February 1814, For the more Effectual Administration of Justice in the Provincial Courts of Java', in T. S. Raffles, *A History of Java Vol. II* (Londen 1817) li-lxix, aldaar li.

koloniale rechtssysteem op Java in te passen? Het derde hoofdstuk is gericht op een analyse van de frictie tussen de gestelde voorwaarden aan het rechtssysteem en het functioneren van de islamitische rechtshoven. Daarnaast wordt er gekeken naar de oplossingen die Raffles voor deze frictie bood en hoe deze oplossingen zorgden voor de inlijving van de islamitische rechtspraak in het koloniale rechtssysteem.

Historiografie

Hoewel beperkt, bestaan er enkele studies die de Britse houding ten opzichte van het islamitische recht in Nederlands-Indië bespreken. Deze studies zijn in twee categorieën onder te verdelen. De eerste categorie betreft werken die de algemene rechtsgeschiedenis van Indonesië bespreken. In de tweede categorie zijn historische werken te plaatsen die zich richten op de ontwikkeling van het islamitische recht in Nederlands-Indië of Indonesië.

Sinds *De ontdekking van het Adatrecht* uit 1928 van C. van Vollenhoven hebben de historici zich gericht op een beschrijving van de opname van het gewoonterecht in het koloniale rechtssysteem. Hierbij is de inlijving van het islamitisch recht slechts beperkt behandeld. In *Legal Pluralism: An Introduction to Neo-Colonial Laws* uit 1975 verklaart M. B. Hooker de opname van het inheemse recht door de Britten. Hooker geeft een politieke interpretatie van de incorporatie van het inheemse recht. De inlijving van het inheemse recht was een gevolg van de herstructurering van de politieke bestuursstructuur. Via het *village system* zocht de koloniale overheid een directe band met de bevolking. Alle hogere bestuurlijke regio's, zowel bestuurlijk als juridisch, kwamen onder leiding te staan van een koloniale bestuurder. Hooker richt zich echter voornamelijk op het gewoonterecht, omdat Hooker veronderstelt dat de islamitische rechtspraak van ondergeschikt belang was. Hooker betoogt dat de incorporatie van het islamitische recht pas begon met het opzetten van priesterraden in 1882 door de Nederlanders. Hij baseert zijn aannames vooral op andere historisch werken.³

Een andere algemene beschrijving van de juridische historie van Indonesië is het in 1982 gepubliceerde *Indonesian Legal History 1602-1848* van de rechtshistoricus John Ball. Dit werk is eveneens gericht op de inpassing van het adatrecht, omdat Ball, net als Hooker, aannam dat het islamitische recht van beperkt belang was. Hij bespreekt de opname van de islamitische rechter in het koloniale rechtssysteem wel. Ball verklaart dit als een uitwerking van de ideologische principes van Lord Minto, gouverneur-generaal van Brits-Indië, en Raffles. Deze ideologische principes, verlichtingsidealen, leidden volgens Ball tot de invoering van een liberaal beleid waarbij het rechtssysteem op de schop ging. Dit ideologische beleid was een doel op zich, aldus Ball. Hij

³ M. B. Hooker, *Legal Pluralism: An Introduction to colonial and Neo-Colonial Laws* (Oxford 1975) 250-253, 269.

concludeert dit op basis van een analyse van de overheidsdocumenten van de Britten en enkele gepubliceerde werken van Raffles.⁴

Historici die zich wel hebben toegespitst op een verklaring voor de inpassing van het islamitische recht in het koloniale rechtssysteem, hebben zich vooral gericht op de ontwikkelingen vanaf 1882. In het jaar 1882 werden de eerste priesterraden, koloniale islamitische rechtbanken, door de Nederlands koloniale overheid opgericht. Voorbeelden van deze werken zijn *Islamic Courts in Indonesia* uit 1972 van D. Lev en *Islamic Law in South-East Asia* uit 1982 van Hooker.⁵

Een ander werk dat zich toespitst op het islamitische recht is het *Caught Between Three Fires: The Javanese Pangulu Under The Dutch Colonial Administration, 1882-1942* uit 2001 van M. Hisyam. Het werk is gericht op de periode na 1882 en heeft een politiek invalshoek. Dit is een van de eerste moderne werken die een nieuwe visie op het inheemse rechtssysteem presenteert. Hisyam betoogt in zijn werk dat, in tegenstelling tot wat historici lang dachten, islamitische rechtshoven op Java een voorname rol hadden in het inheemse rechtssysteem. Hisyam beweert dat tot 1847 rechtbanken die gewoonrecht hanteerden ondergeschikt waren aan de islamitische rechtshoven. Hij concludeert, net als John Ball, dat de Britten de islamitische rechter binnen het koloniale rechtssysteem hebben geïncorporeerd. In tegenstelling tot Ball, verklaart Hisyam deze incorporatie als een voortzetting van het beleid dat de Nederlanders onder gouverneur-generaal Daendels hebben gevoerd. Daarnaast concludeert Hisyam, net als Hooker, dat er pas in 1882 een serieuze poging is gedaan om het islamitisch recht te incorporeren in het koloniale rechtssysteem. Hisyam baseert zich op Nederlandse en Javaanse bronnen.⁶

Historische werken uit de eenentwintigste eeuw die zijn gericht op de geschiedenis van de incorporatie van het islamitische recht geven een beschrijving van de incorporatie in de twintigste eeuw. Zij bevatten een beschrijving van de problemen die de Indonesische overheid had (en nog steeds heeft) met het moderniseren van het rechtssysteem na de onafhankelijkheid na de Tweede Wereldoorlog. Deze ontwikkelingen krijgen in de hedendaagse historiografie meer aandacht, dan de confrontatie tussen westerse koloniale overheden en het islamitische recht.

Historici hebben zich voornamelijk gericht op de inpassing van het adatrecht door de Britten op Java. Geschiedkundigen die zich wel toespitsen op de inpassing van het islamitische recht door een koloniale overheid, hebben zich gericht op de oprichting van priesterraden door de Nederlanders in 1882. In mijn onderzoek besteed ik juist aandacht aan een verklaring voor de inpassing van het islamitisch recht door de Britse koloniale overheid in de periode 1811-1816. Zo sluit mijn onderzoek

⁴ J. Ball, *Indonesian Legal History 1602-1848* (Sydney 1982) 105-121.

⁵ M. B. Hooker, *Islamic Law in South-East Asia* (New York 1984) 9, 27, 30-31 en D. S. Lev, *Islamic Courts in Indonesia: A Study in the Political Bases of Legal Institutions* (Londen 1972) 4-5, 9-11.

⁶ M. Hisyam, *Caught Between Three Fires: The Javanese Pangulu Under The Dutch Colonial Administration, 1882-1942* (Leiden 2001) 52-55, 58-65.

zowel aan op de literatuur die de inpassing van het inheemse rechtssysteem door de Britten heeft verklaard als op de literatuur die is toegespitst op de incorporatie van het islamitische recht in het koloniale rechtssysteem. In tegenstelling tot andere historici constateer ik deze incorporatie al tijdens de periode van Brits bestuur op Java tussen 1811-1816. Daarnaast zal ik aantonen, in tegenstelling tot de bestaande literatuur, dat de inlijving van de islamitische rechtspraak een economisch motief had. Zo levert mijn scriptie een bijdrage aan de historiografie over de confrontatie tussen koloniale overheden en islamitisch recht.

Theoretisch kader

Dit onderzoek zal zich toespitsen op een verklaring van de opname van islamitische rechtshoven in het rechtssysteem van een koloniale overheid. Het concept 'rechtssysteem' zelf is al problematisch. Het impliceert dat de rechtspraak volgens duidelijke regels binnen een systeem verliep. Dat was niet de werkelijkheid. De rechtspraak was eerder een lappendeken waarbij de jurisdictie van verschillende soorten recht door elkaar heen liepen. Tevens reikte het gezag van de koloniale overheid slechts in beperkte mate over de verschillende volkeren in Nederlands-Indië. Echter was wel duidelijk welk recht leidend was. In *'The Legal System: A Social Science Perspective'* omschrijft L. M. Friedman 'de wet', als synoniem voor het rechtssysteem, als '[...] a set of rules or norms, written or unwritten, about right and wrong behavior, duties and rights'.⁷ Hij voegt hieraan toe dat het niet alleen om de wetgeving gaat, maar ook om structuren die deze wetgeving maken en handhaven.⁸ Deze definitie van het concept 'rechtssysteem' zal in dit onderzoek worden gehanteerd. Daar voeg ik aan toe dat het rechtssysteem een middel is voor de koloniale overheid om haar beleid in te voeren.

Friedman zijn omschrijving voor het concept 'de wet' wordt in dit onderzoek niet gehanteerd. 'De wet' is namelijk geen synoniem voor het rechtssysteem, maar een onderdeel hiervan. Het rechtssysteem bestaat dus uit drie onderdelen: de wetten ofwel 'de wet', de structuren die deze wetten maken en de structuren die deze wetten handhaven. De scheiding in drie componenten maakt het mogelijk om te verklaren waarom binnen een rechtssysteem, componenten van verschillende oorsprong niet alleen naast elkaar, maar ook door elkaar heen bestaan.

In dit onderzoek wordt een scheiding tussen 'koloniale' en 'inheemse' componenten binnen het rechtssysteem gehanteerd. Deze concepten behoeven ook een nadere duiding. 'Koloniaal', in de context van het rechtssysteem, verwijst zoals John Ball dit beschrijft naar die onderdelen van het rechtssysteem die hun oorsprong vinden in de Europese jurisprudentie.⁹ Het concept 'inheems' verwijst volgens Ball naar de oorspronkelijke Javaanse invloed op het rechtssysteem. Deze omschrijving is niet toereikend genoeg. Begin negentiende eeuw waren de Indische en islamitische

⁷ L. M. Friedman, *The Legal System: A Social Science Perspective* (New York 1987) 1.

⁸ Friedman, *The Legal System*, 1-2.

⁹ Ball, *Indonesian Legal History*, VII-VIII.

elementen al enkele eeuwen onderdeel van de lokale cultuur. Deze kunnen dus niet meer los worden beschouwd van de oorspronkelijke Javaanse elementen. Wanneer de term 'inheems' wordt gehanteerd dan gaat het over die aspecten van het rechtssysteem die niet-Europees zijn. Dit kunnen Indische, Javaanse of islamitische invloeden zijn. Islamitische rechtshoven waren dus een onderdeel van het 'inheemse rechtssysteem'. Wanneer een van deze elementen, Indisch, Javaans of islamitisch, apart wordt besproken, wordt naar die elementen verwezen.

Methodologie

Om de opname van de islamitische rechtspraak te verklaren baseert dit onderzoek zich op diverse bronnen en literaire werken over de Britse bezetting van Java gedurende 1811-1816.

Primaire bronnen

De bronnen zijn op te delen in grofweg drie groepen. De eerste groep is een aantal brieven die Raffles schreef aan verschillende collega's van de Britse Oost-Indische Compagnie in aanloop naar en tijdens het Britse bestuur op Java. Deze brieven geven inzicht in het gedachteproces van Raffles. Zo kan worden bepaald met welke ambities de Britten naar Java kwamen en hoe zij het inheemse rechtssysteem beoordeelden. Deze brieven zijn gepubliceerd in *Memoir of the life and public services of Sir Thomas Stamford Raffles: particularly in the government of Java, 1811-1816 and of Bencoolen and its dependencies, 1817-1824* door Sophia Raffles, de vrouw van Raffles. Het nadeel aan deze publicatie is dat de brieven door Sophia Raffles zijn voorgeselecteerd. Hierdoor komen andere inzichten mogelijk niet aan bod.

De tweede groep bestaat uit overheidsdocumenten die de Britse overheid tussen 1811 en 1816 opstelden. Deze documenten geven inzicht in de voorwaarden die de Britten stelden aan het rechtssysteem. Ook geven zij inzicht in de beoogde hervormingen van de Britten. De documenten zijn gepubliceerd in *Substance of a minute recorded by the Honourable Thomas Stamford Raffles on the 11th February 1814: on the introduction of an improved system of internal management and the establishment of a land rental on the island of Java: to which are added several of the most interesting documents therein referred to* van Thomas Raffles en in *Proclamations, Regulations, Advertisements, and Orders, Printed and Published in the Island of Java, Volume 1*.

De derde groep bevat begin negentiende-eeuwse literatuur die een beschrijving geeft van de samenleving in Nederlands-Indië. Deze werken zijn *A History of Java* van T. S. Raffles, *History of the Indian Archipelago: Containing an Account of the Manners, Art, Languages, Religions, Institutions, and Commerce of its Inhabitants* van John Crawfurd, een Britse koloniale wetenschapper, en *Ambtelijke adviezen van C. Snouck Hurgronje, 1889-1936: Deel 1* door Snouck-Hurgronje, een Nederlandse islamdeskundige. Alle werken zijn vanuit een westers perspectief beschreven en zijn

daarom mogelijk bevooroordeeld. Het werk van Snouck-Hurgronje werd pas eind negentiende eeuw geschreven en dient dus met enige voorzichtigheid te worden gehanteerd.

Literatuur

Er wordt voor dit onderzoek ook moderne literatuur gebruikt. Deze literatuur is allereerst bruikbaar om de door historici geconstateerde onjuistheden uit de bronnen te filteren. Daarnaast bevatten de literaire werken veel algemene informatie over het onderwerp van deze scriptie. Belangrijke gebruikte literatuur over het handelen van de koloniale overheid is *Indonesian Legal History 1602-1848* van John Ball en *Legal Pluralism: An Introduction to colonial and Neo-Colonial Laws* van M. B. Hooker. Beide historici geven een verschillende verklaring voor de inlijving van inheemse rechtbanken in het koloniale rechtssysteem op Java door de Britten zoals in de historiografie is besproken. Een nadeel aan deze werken is dat zij zijn toegespitst op de incorporatie van het inheemse recht en daarbij in het bijzonder het gewoonterecht. Het islamitische recht wordt in deze werken behandeld als een minder belangrijk onderdeel van het inheemse rechtssysteem.

Daarnaast zijn er werken gebruikt waarin het islamitische recht begin negentiende eeuw op Java wordt beschreven. Deze zijn *Caught Between Three Fires* van M. Hisyam, *Islamic Law in South-East Asia* van wederom M. B. Hooker en *Islamic Courts in Indonesia* van D. S. Lev. Hisyam heeft een andere visie op het belang van de islamitische rechtshoven in het inheemse rechtssysteem dan Lev en Hooker. Een nadeel van de drie de werken is dat zij zijn gericht op een verklaring voor de oprichting van priesterraden in 1882. Hierdoor bevatten zij slechts beperkt een verklaring voor het Britse handelen. Deze werken bevatten wel een goed inzicht in het functioneren van islamitische rechtshoven.

2. Het verband tussen de koloniale ambities en de eisen aan het rechtssysteem

De Britten veroverden in 1811 Nederlands-Indië op de Nederlanders. Zij waren tot een invasie overgegaan, omdat de Fransen, de grote vijand, de Nederlanden hadden geannexeerd. Deze inlijving beschouwden de Britten als een bedreiging voor de machtsverhoudingen in Europa en in de koloniën. De handelsbelangen van de Britten kwamen onder druk te staan.¹⁰

De Britten hadden op Java hetzelfde doel als hun voorgangers. Zij wilden economische voordelen halen uit de regio. Zowel Lord Minto als Raffles, in tegenstelling tot hun Nederlandse voorgangers, wilde de economische doelstellingen behalen door de invoering van een liberaal beleid. De Britten veronderstelden dat het economische gewin voor de koloniale overheid samen kon gaan met de economische en politieke vooruitgang voor de bevolking. Dit leidde tot de formulering van politieke ambities voor Java.

Het rechtssysteem was een middel om zowel de politieke als economische facetten van dit liberale beleid ten uitvoer te brengen. Er bestond een verband tussen de economische ambities van de Britten en de eisen die zij stelden aan het rechtssysteem op Java. Deze eisen hebben medebepaald waarom de islamitische rechtspraak werd opgenomen in het koloniale rechtssysteem. In dit hoofdstuk wordt geanalyseerd hoe de economische en politieke ambities de eisen voor het rechtssysteem beïnvloedden.

De doelstellingen van de Britten in Nederlands-Indië

Om het verband tussen de economische en politieke intenties en de voorwaarden van het rechtssysteem te verklaren, moet eerst duidelijk worden met welke doelstellingen de Britten naar Java kwamen. Historici constateren verschillende doelstellingen. John Bastin heeft een economische interpretatie van de Britse doelstellingen. Volgens Bastin hadden de Britten rond 1811 al enkele decennia interesse in de gebieden die Nederlands-Indië omvatten vanwege handelsbelangen. Bastin geeft echter geen enkele verklaring voor de liberale politiek die dit opleverde. Bastin beschrijft de Britse belangen vooral vanuit het perspectief van het bestuur van de Britse Indische Compagnie. Hierdoor gaat hij grotendeels voorbij aan de invloed van de verlichtingsidealen.¹¹

John Ball geeft een andere interpretatie van de Britse ambities. Deze berustten op de ideologische principes van Thomas Stamford Raffles, aldus Ball. Ball constateert dat Raffles als doelstelling had een liberaal beleid te voeren.¹² Hierbij gaat Ball echter voorbij aan de voornaamste

¹⁰ Ball, *Indonesian Legal History*, 105 en W. van den Doel, *Zo ver de wereld strekt: de geschiedenis van Nederland overzee vanaf 1800* (Amsterdam 2011) 37-38.

¹¹ J. Bastin, 'Raffles and British Policy in the Indian Archipelago, 1811-1816' in *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society* 165 (1954) 27, 84-119, aldaar 84-86, 88-89.

¹² J. Ball, *Indonesian Legal History*, 105-121.

doelstelling van de Britten: economisch gewin. Ball hecht te veel belang aan de ideologische denkbeelden van Raffles.

Wim van den Doel combineert de geconstateerde doelstellingen van Ball en Bastin.¹³ Hoewel Van den Doel de juiste ambities beschrijft, schiet hij te kort in een nadere verklaring. Van den Doel legt geen verband tussen de economische en politieke intenties van de Britten. Een nadere analyse van de Britse doelstellingen op Java is nodig om het verband tussen deze ambities en de eisen die zij aan het rechtssysteem stelden te verklaren.

De Britten kwamen op Java met zowel economische als politieke ambities die nauw met elkaar in verband stonden, omdat de politieke inzichten een middel waren voor het behalen van de economische doelstellingen. De economische ambitie was financieel gewin voor de Britse Oost Indische Compagnie.¹⁴ De politieke intentie was het bevrijden van de inheemse bevolking van de onderdrukking door en willekeur van de inheemse regent.¹⁵ Zij wilden dit bereiken door het voeren van een liberale politiek in Nederlands-Indië die was gebaseerd op verlichtingsidealen.

De Britten wilden winst genereren op twee manieren. Ten eerste wilden zij inkomsten genereren door middel van het landrentestelsel. Het landrentestelsel was een stelsel waarbij belasting betaald werd door een percentage van de landopbrengsten af te staan. Om deze belastinginkomsten te vergroten veronderstelde Raffles dat een liberalisatie van de economie nodig was. Door dwangcultures en het feodale stelsel af te schaffen zou de productiviteit van de bevolking stijgen.¹⁶

Voor de invoering van het landrentestelsel en de liberalisatie van de economie was het rechtssysteem belangrijk. Raffles beschreef deze samenhang als volgt: 'It was essential, in conducting these revenue arrangements [landrentestelsel], that the measures taken for the establishment of a good and efficient police, and the full and impartial administration of justice throughout the Island, should preserve an equal pace.'¹⁷

¹³ Van den Doel, *Zo ver de wereld strekt*, 37-40.

¹⁴ Bastin, 'Raffles and British Policy', 84-86, 88-89 en Van den Doel, *Zo ver de wereld strekt*, 37-40.

¹⁵ Ball, *Indonesian Legal History*, 109 en Lord Minto, 'Proclamation of 11th September 1811' in Raffles, *A History of Java Vol. II*, xlix-l aldaar xlix-l.

¹⁶ H. W. Muntinghe, 'Substance of a Minute recorded by Mr. Muntinghe, Member of Council, on the 28th July 1813' in Raffles, *Substance of a minute*, 279-293, aldaar 287; S. Raffles, *Memoir of the Life and Public Services of Sir Thomas Stamford Raffles: Particularly in the Government of Java, 1811-1816 and of Bencoolen and its Dependencies, 1817-1824* (Londen 1830) 99, 208; T. S. Raffles, 'Letter to Elton Hammond' in Raffles, *Memoir*, 190-195, aldaar 193-195; T. S. Raffles, *Substance of a minute recorded by the Honourable Thomas Stamford Raffles on the 11th February 1814: on the introduction of an improved system of internal management and the establishment of a land rental on the island of Java: to which are added several of the most interesting documents therein referred to* (Londen 1814) 155 en T. S. Raffles, 'Substance of a Minute recorded by the Honourable the Lieutenant Governor of Java, on the 14th June 1813' in Raffles, *Substance of a minute*, 253-278, aldaar 254-255.

¹⁷ Raffles, *Substance of a minute*, 155.

Dat het financiële gewin uit Java belangrijker was dan de liberale politiek blijkt uit het beleid voor de Preanger regio. Hier werden de dwangcultures niet afgeschaft, omdat de inkomsten te belangrijk waren voor de Britten.¹⁸ Bovendien wisten Lord Minto en Raffles niet of het bestuur van de compagnie Java wilde behouden of na een vrede met Nederland zou teruggeven. Dit maakte voor beiden de noodzaak om de economische meerwaarde van de regio te bewijzen belangrijker dan de politieke ambities.¹⁹

Ten tweede wilden de Britten hun financieel gewin vergroten door het versterken van de handelsbelangen.²⁰ Allereerst opende de inlijving van Nederlands-Indië de toegang tot specerijrijke eilanden zoals Borneo en Celebes.²¹ Ten tweede kon een levendige handel tussen Java en Brits-Indië de winst versterken doordat Java als een extra afzetmarkt kon dienen.²² Daarnaast opende het bezit van Java en de omliggende eilanden de toegang tot handel met China en Japan, die als lucratief werd gezien.²³

Leidend voor het beleid om de handelsbelangen te beschermen was het feit dat voor Raffles niet bekend was of de Britten Java zouden behouden of dat zij haar zouden teruggeven aan de Nederlanders. Hierdoor was het beleid gericht op een sterke band met de inheemse volkeren op de eilanden, zodat na een eventuele teruggave de handelsbelangen beschermd zouden blijven. Raffles wilde dit bereiken door een liberale politiek te voeren die de bevolking bevrijdde van de onderdrukking door inheemse hoofden, zodat hun loyaliteit werd gewonnen.²⁴ Raffles zei over de connectie met de inheemse volkeren: '[...] that a more liberal policy can hardly fail of conciliating their affections in a high degree'.²⁵ De Britten wilden met dit beleid de inheemse bevolking ervan overtuigen dat zij het beter met hen voor hadden dan hun Nederlandse voorgangers.²⁶

De economische ambities van de Britten bepaalden hun beleid in Nederlands-Indië, zoals Bastin concludeert. Om de inkomsten uit Java te vergroten en de handelsbelangen in Zuidoost-Azië te beschermen voerden de Britten een liberale politiek die gebaseerd was op verlichtingsidealen. De Britten veronderstelden dat zij zowel hun eigen belangen als de belangen van de Javanen konden behartigen door een liberaal beleid. Maar dit liberale beleid stond vooral in het teken van de eigen economische ambities, in tegenstelling tot wat Ball heeft geconcludeerd. Er bestond een verband

¹⁸ Van den doel, *Zo ver de wereld strekt*, 37-40.

¹⁹ Raffles, 'Letter to Lord Minto, 10th June, 1811', in Raffles, *Memoir*, 59-85, aldaar 70-71.

²⁰ Bastin, 'Raffles and British Policy', 84-88 en Raffles, 'Letter to Lord Minto', 59-65, 69-71.

²¹ Raffles, 'Letter to Lord Minto', 59-65.

²² Bastin, 'Raffles and British Policy', 84-88.

²³ Raffles, *Memoir*, 229; T. S. Raffles, 'Letter to Lord Minto, 13th February 1814' in Raffles, *Memoir*, 231-233, aldaar 231-232 en T. S. Raffles, 'Letter to W. Ramsay, 8th January 1813' in Raffles, *Memoir*, 185-186, aldaar 185-186.

²⁴ Raffles, 'Letter to Lord Minto', 59-65, 70-71.

²⁵ Raffles, 'Letter to Lord Minto', geciteerd in Raffles, *Memoir*, 71.

²⁶ Raffles, 'Letter to Lord Minto', 59-65, 70-71.

tussen de economische ambities en het liberale beleid, wat Van den Doel niet heeft geconstateerd. In de volgende paragraaf wordt besproken hoe dit liberale politieke en economische beleid de eisen bepaalde die de Britten stelden aan het rechtssysteem.

De Britse eisen aan het rechtssysteem op Java

Uit de vorige paragraaf blijkt dat de Britten hun economische ambities wilden verwezenlijken door het voeren van een liberale politiek. In deze paragraaf wordt beschouwd hoe de politieke ambities om de onderdrukking van de lokale volkeren in Nederlands-Indië tegen te gaan hebben geleid tot het opstellen van voorwaarden aan het rechtssysteem.

Het rechtssysteem diende om het liberale beleid in te voeren dat de economische belangen van de koloniale overheid op Java moest beschermen. Deze liberale politiek was niet een doel op zich, zoals Ball beweert, maar een instrument.²⁷ Het rechtssysteem moest zowel de liberalisatie van de economie mogelijk maken als de Javanen bevrijden van de overheersing en willekeur van de inheemse regenten.²⁸ Ook het tegengaan van deze onderdrukking was niet een doel op zich zoals Hooker beweert, maar een weg naar het einddoel.²⁹

De eisen waaraan het rechtssysteem diende te voldoen maakte Raffles in zijn verordening van 1814 ter bevordering van het inheemse regionale rechtssysteem openbaar:

The Honourable the Lieutenant Governor in Council being deeply impressed with the necessity of framing one adequate, impartial, and consistent code, for the prompt and equitable administration of justice, in the provincial courts of this Island, with a view to give to all ranks of people a due knowledge of their rights and duties, and to ensure to them an enjoyment of the most perfect security of person and property, has been pleased that the following regulation be enacted; which, by assuming as its basis, rather the ancient usages and institutions of the Javans, than any new innovations founded on European systems of internal government, may confidently be expected to be, at once, the most pleasing to them, and the best adapted to the existing state of their society.³⁰

De belangrijkste voorwaarden die aan het inheemse rechtssysteem werden gesteld waren een consistente wetgeving, onpartijdige en snelle rechtspraak en de bescherming van het individu en zijn eigendom. Daarnaast dienden ook de volgens de Britten barbaarse straffen te worden geschrapt. Hierbij beoogden de Britten de eigen inheemse wetten en gebruiken op de Javanen toe te passen.

²⁷ Ball, *Indonesian Legal History*, 105-121.

²⁸ Raffles, *Substance*, 155; T. S. Raffles, *A History of Java: Vol. I* (Londen 1817) 287 en Raffles, 'Regulation A.D. 1814', li.

²⁹ Hooker, *Legal Pluralism*, 250-253.

³⁰ Raffles, 'Regulation A.D. 1814', li.

Ook werd er een scheiding der machten nagestreefd.³¹ De islamitische rechtshoven behoorden tot deze eigen wetten en gebruiken en moesten dus aan deze eisen te voldoen. In hoofdstuk drie wordt dieper ingegaan op een verklaring voor deze eisen, wanneer zij tegenover de islamitische rechtshoven worden gezet.

Het rechtssysteem fungeerde als middel voor de Britten om de eigen economische belangen te beschermen en te bereiken. Dit volgde uit het verband tussen enerzijds de economische en anderzijds de politieke doelstellingen. Omdat Raffles de inheemse bevolking volgens de eigen wetgeving wilde berechten, waren islamitische rechtshoven belangrijk voor het behalen van deze economische ambities. Dat de islamitische rechtshoven grotendeels niet voldeden aan de gestelde eisen van de Britten, wordt in hoofdstuk drie besproken.

Conclusie

Er kan worden geconcludeerd dat de Britse ambities op Java de eisen aan het rechtssysteem hebben beïnvloed, omdat de Britten het rechtssysteem gebruikten om hun economische ambities waar te maken. De economische intenties werden volgens Raffles bereikt door middel van een liberale politiek, die ingevoerd werd via het rechtssysteem. Dit liberale beleid moest de loyaliteit van de verschillende volkeren winnen door hen te bevrijden van de onderdrukking door hun inheemse hoofden en deze trouw behouden na een eventuele teruggave van Java aan de Nederlanders. Zij hadden hen immers meer vrijheid geschonken, zo was de gedachtegang. Daarnaast leidde de bepaling dat de Javanen volgens de eigen wetgeving werden berecht ertoe dat de inheemse rechtspraak dienden te worden gebruikt. In hoeverre de islamitische rechtshoven van belang waren voor de inheemse rechtspraak en dus voor de Britse ambities komt in het volgende hoofdstuk aan bod.

³¹ Ball, *Indonesian Legal History*, 125-126; Lord Minto, 'Proclamation', xlix-l; Raffles, *Memoir*, 80; Raffles, *A History of Java Vol. I*, 287; T. S. Raffles 'Proclamation of 21th January 1812' in red. Hubbard, *Proclamations, Regulations, Advertisements, and Orders, Printed and Published in the Island of Java, Volume 1* (1813) 34-36, aldaar 34-36 en Raffles, *Substance*, 155-156, 159-160.

3. Het belang van islamitische rechtshoven voor de Britse koloniale overheid

Toen de Britten in 1811 Nederlands-Indië innamen, bestond daar al enkele eeuwen een rechtssysteem. Dit inheemse rechtssysteem bevatte verschillende elementen, zoals gewoonterecht en islamitisch recht. Daarnaast werd er in de loop van de zeventiende en achttiende eeuw een koloniale dimensie aan het rechtssysteem toegevoegd. Er was sprake van rechtspluralisme.³²

In tegenstelling tot hun Nederlandse voorgangers, waren de Britten op de hoogte van de verschillende elementen van het inheemse rechtssysteem. Zij kenden de scheiding tussen gewoonterecht en islamitische wetgeving.³³ De door de Britten geformuleerde voorwaarden voor het hervormen van het rechtssysteem waren gericht op deze verschillende facetten. Uit het vorige hoofdstuk blijkt dat een van de voorwaarden die de Britten stelden het berechten van de inheemse bevolking volgens de eigen wetten en gewoontes was.

Om een verklaring te geven voor de opname van de islamitische rechtshoven in het koloniale rechtssysteem, is het nodig om te begrijpen hoe belangrijk deze rechtshoven waren binnen het inheemse rechtssysteem. Dit hoofdstuk is gericht op een verklaring vanuit het inheemse rechtssysteem zelf. In de historiografie bestaat nog steeds veel onduidelijkheid over het belang van islamitische rechtshoven. Daarom zal in dit hoofdstuk worden geanalyseerd hoe essentieel zij waren voor de koloniale overheid die de bevolking volgens de eigen inheemse wetten wilden berechten. Voordat dit gebeurt zal een kort overzicht worden geschetst van de verschillende onderdelen van het inheemse rechtstelsel.

Een overzicht van het inheemse rechtssysteem

Een kort overzicht van het inheemse rechtssysteem is noodzakelijk om te begrijpen waar de Britten mee geconfronteerd werden. Daarnaast scheidt het de context waarbinnen de islamitische rechtshoven bestonden. Zo wordt duidelijk dat er verschillende rechtshoven naast elkaar bestonden, dat er verschillende rechters recht spraken en dat er verschillende soorten wetten bestonden.

Het inheemse rechtssysteem bestond uit drie verschillende soorten rechtbanken. Dit waren het *pradata*, het *balemangu* en het islamitische gerechtshof. In de *pradata* rechtbank werd recht gesproken door de *jaksa*, een Javaanse rechter.³⁴ Deze hanteerde het gewoonterecht. Dit gewoonterecht bestond uit verschillende componenten. Het was in de loop van de dertiende en veertiende eeuw beïnvloed door het Indisch recht. Daarnaast was het gewoonterecht beïnvloed door lokale Javaanse gebruiken en gewoontes. Een derde component was het islamitische recht. Dit

³² Ball, *Indonesian Legal History*, 37-50, 64-67; Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 22-32; Hooker, *Islamic Law*, 9, 27, 30-31, 248 en Lev, *Islamic Courts*, 4-5, 9-11.

³³ Ball, *Indonesian Legal History*, 158-162; Hooker, *Islamic Law*, 27-29 en Lev, *Islamic Courts*, 9.

³⁴ Ball, *Indonesian Legal History*, 37-50, 64-67; Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 17-34 en A. Maulana en H. Situngkir, 'Study to ancient royal bureaucracies in Indonesian archipelago' (z.p. 31 maart 2009) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1371313 (11 augustus 2017)

maakte rond 1811 ongeveer vijf eeuwen deel uit van de Javaanse cultuur en maakte deel uit van de gewoontes van de bevolking. De jurisdictie van dit hof betrof zowel civiel- als strafrecht.³⁵

In de balemangu rechtbank werd eveneens recht gesproken door de jaksa. In deze rechtshoven werden zaken beslecht die betrekking hadden op grondbezit en koninklijke zaken. Hier werden zowel het adatrecht als koninklijke decreten gehanteerd.³⁶

Als derde bestonden er islamitische rechtshoven. Deze werden op Java soerambihoven genoemd en waren gevestigd in de moskee. In de islamitische rechtshoven werd recht gesproken door de *panghoeloe*, een islamitische overheidsfunctionaris en tevens rechter. Islamitische rechtshoven werden voorgezeten door een andere rechter dan de andere inheemse rechtshoven.³⁷ Daarnaast hanteerden de rechters sharia, islamitisch recht. Er werd geen gewoonterecht gesproken in de islamitische rechtshoven. Zij hadden jurisdictie over familie-, erf-, eigendoms- en strafrecht. Er bestond dus overlap in jurisdictie tussen het pradata hof en het islamitische gerechtshof.³⁸

Het belang van islamitische rechtshoven aan het hof en in de samenleving

Om te verklaren waarom de Britten islamitische rechtsspraak inpaste in het koloniale rechtssysteem is het belangrijk om te begrijpen hoe belangrijk deze rechtsspraak was binnen het inheemse rechtssysteem. Dit wordt in dit onderzoek op twee manieren gedaan. Er wordt eerst gekeken naar het belang van de islamitische rechtshoven voor de inheemse monarchen en hun bureaucratie. Daarnaast wordt gekeken hoe belangrijk de islamitische rechtshoven waren voor de Javaanse bevolking.

Historici hebben lange tijd het belang van de islamitische rechtshoven in het inheemse rechtssysteem op Java onderschat. Hierdoor is de incorporatie van de islamitische rechtsspraak in het koloniale rechtssysteem door de Britten niet correct of zelfs helemaal niet behandeld. In de historiografie is het inheemse rechtssysteem verschillend beschreven. Volgens John Ball waren de voornaamste rechtshoven de pradata rechtshoven, waarin het gewoonterecht werd gehanteerd. Islamitische rechtshoven hadden volgens Ball slechts een kleine rol binnen het inheemse rechtssysteem en waren daarom onbelangrijk voor zowel de Javanen als hun vorsten. De vorsten

³⁵ Ball, *Indonesian Legal History*, 37-50; J. Crawford, *History of the Indian Archipelago: Containing an Account of the Manners, Art, Languages, Religions, Institutions, and Commerce of its Inhabitants Vol. III* (Edinburgh 1820) 76; Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 17-34; A. Maulana en H. Situngkir, 'Study to ancient royal bureaucracies in Indonesian archipelago' (z.p. 31 maart 2009) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1371313 (11 augustus 2017) en Raffles, *History of Java Vol. 1*, 277.

³⁶ Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 17-34 en A. Maulana en H. Situngkir, 'Study to ancient royal bureaucracies in Indonesian archipelago' (z.p. 31 maart 2009) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1371313 (11 augustus 2017).

³⁷ Ball, *Indonesian Legal History*, 37-50, 64-67; Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 22-32; Hooker, *Islamic Law*, 9, 27, 30-31, 248 en Lev, *Islamic Courts*, 4-5, 9-11.

³⁸ Raffles, *A History of Java: Vol. I*, 278 en C. Snouck Hurgronje, E. Gobeë en C. Adriaanse, *Ambtelijke adviezen van C. Snouck Hurgronje, 1889-1936: Deel 1* ('s Gravenhage 1957-1965) 694-721.

beriepen zich volgens Ball vooral op de hindoeïetgeving die onderdeel was geworden van het adatrecht.³⁹

Muhammed Hisyam betoogt in zijn in 2001 gepubliceerde proefschrift *Caught Between Three Fires* dat islamitische rechtshoven de voornaamste rechtshoven waren op Java. Hoewel uit zijn werk blijkt dat hij veel kennis van de materie bezit, door zijn gedetailleerde beschrijvingen, baseert zijn werk zich alleen op de verhouding tussen de islamitische rechtshoven en de inheemse vorsten.⁴⁰ Hij geeft geen verklaring waarom de islamitische rechtshoven belangrijk waren voor de Javanen zelf.

Een eerste bewijs van het belang van islamitische rechtshoven is dat de islam en politiek op Java door elkaar heen waren verweven. Deze band wordt bevestigd doordat Javaanse monarchen islamitische titels adopteerden.⁴¹ Bovendien waren de bureaucratieën in de verschillende vorstendommen opgedeeld in drie departementen, een voor het besturen van het land, een voor het leger en een voor islamitische zaken. In Jogjakarta en Surakarta werden deze islamitische departementen respectievelijk *suranata* en *yogaswara* genoemd. Onder deze islamitische departementen viel de verantwoordelijkheid van de rechtspraak aan het hof. Hier was de *panghoeloe ageng*, de hoogste panghoeloe en tevens hoofd van het islamitische departement, verantwoordelijk voor.⁴² Daarnaast beschouwden de sultans zich als de beschermheren van de islam op Java.⁴³ De verbondenheid tussen politiek en religie is een eerste bewijs dat islamitische rechtshoven een belangrijke rol hadden binnen het inheemse rechtssysteem.

Een tweede bewijs van het belang van islamitische rechtshoven was de essentiële positie van de panghoeloe binnen in de samenleving. De panghoeloe vervulde de rol van islamitische rechter op verschillende niveaus binnen de samenleving. Deze niveaus zijn op te delen in het koninklijk hof, de regio's of *kabupaten* met aan het hoofd een regent oftewel *bupati* en de lokale gemeenschap. Op ieder niveau was de panghoeloe naast rechter ook hoofd van de moskee en de religieuze leider.⁴⁴

De panghoeloe aan het hof vervulde de religieuze taken van de sultan en was dus de belangrijkste religieuze leider. Dit blijkt uit de *tauliya*, het document dat de taken van de panghoeloe omschrijft als de plaatsvervanger van de sultan.⁴⁵ Uit de *tauliya* die in 1814 werd voorgedragen bij de aanstelling van Tapsir Anom V als hoogste panghoeloe blijkt dat hij verantwoordelijk was voor de

³⁹ Ball, *Indonesian Legal History*, 37-50.

⁴⁰ Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 20-30, 33-37.

⁴¹ Ball, *Indonesian Legal History*, 37-50; Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 17-19; A. Maulana en H. Situngkir, 'Study to ancient royal bureaucracies in Indonesian archipelago' (z.p. 31 maart 2009) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1371313 (11 augustus 2017) en Raffles, *A History of Java: Vol. I*, 266.

⁴² Crawford, *History of the Indian Archipelago*, 20; Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 22-30 en A. Maulana en H. Situngkir, 'Study to ancient royal bureaucracies in Indonesian archipelago' (z.p. 31 maart 2009) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1371313 (11 augustus 2017).

⁴³ Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 17-19.

⁴⁴ Raffles, *A History of Java: Vol. I*, 247, 278 en Raffles, *A History of Java: Vol II*, 3-4..

⁴⁵ Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 23-24.

handhaving van sharia, het begeleiden van de islamitische rituelen en het verspreiden en onderwijzen van het islamitische geloof. Verder blijkt uit dit document dat deze taken oorspronkelijk rustten op de autoriteit van de sultan, maar dat zij aan de panghoeloe werden overgedragen.⁴⁶ Dit bevestigt naast de belangrijke rol van de panghoeloe ook de verbondenheid tussen politiek en islam op Java.

In de regio vervulde de panghoeloe de religieuze taken van de bupati en was hij de religieuze leider. Hij sprak recht in het islamitische gerechtshof in de belangrijkste stad in de regio.⁴⁷ Daarnaast had iedere lokale gemeenschap een panghoeloe, zoals Raffles concludeerde in zijn *History Of Java*: '[...] that every village has its priest, and that in every village of importance there is a mosque or building set apart adapted to religious worship.'⁴⁸ Hier vervulde de panghoeloe, naast zijn rol als rechter en hoofd van de moskee, de rol van leider in de lokale gemeenschap.⁴⁹ Op ieder niveau was de panghoeloe verantwoordelijk voor belangrijke religieuze en politieke taken en bestonden er islamitische rechtshoven. Door de belangrijke positie van de islamitische rechter binnen de maatschappij waren islamitische rechtshoven een belangrijk onderdeel van het inheemse rechtssysteem.

Een derde bewijs van het belang van islamitische rechtshoven volgt uit het recht dat zij hanteerden. In tegenstelling tot de balemangu en pradata rechtshoven, werd in de islamitische rechtshoven enkel recht gesproken volgens sharia. Dit blijkt uit de werken van Raffles, John Crawford en Christiaan Snouck-Hurgronje.⁵⁰ Sharia zijn volgens de islamitische traditie de leefregels en wetten volgens de profeet en Koran.⁵¹ Het is de wil van God.⁵² Aangezien het merendeel van de Javanen moslim was, betekende dit dat voor veel Javanen de islamitische rechtspraak van groot belang was.

Conclusie

Er valt te concluderen, in tegenstelling tot Ball, dat de islamitische rechtspraak belangrijk was voor de koloniale overheid, omdat zij essentieel waren voor de Javaanse bevolking. Op alle bestuursniveaus

⁴⁶ 'Serat Pengetan Lampahipun Suwargi Kanjeng Raden Pangulu Tapsir Anon' vertaald door M. Hisyam in M. Hisyam, *Caught Between Three Fires: the Javanese pangulu under the Dutch colonial administration, 1882-1942* (Leiden 2001) 23-24.

⁴⁷ Hisyam, *Caught between three fires*, 35-38; A. Maulana en H. Situngkir, 'Study to ancient royal bureaucracies in Indonesian archipelago' (z.p. 31 maart 2009) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1371313 (11 augustus 2017) en T. S. Raffles, *A History of Java: Vol. II* (Londen 1817) 3.

⁴⁸ Raffles, *A History of Java: Vol. II*, 3.

⁴⁹ Raffles, *A History of Java: Vol. I*, 247, 278 en Raffles, *A History of Java: Vol II*, 3-4.

⁵⁰ Crawford, *History of the Indian Archipelago*, 81; Raffles, *A History of Java: Vol. I*, 277 en C. Snouck Hurgronje, E. Gobeë en C. Adriaanse, *Ambtelijke adviezen van C. Snouck Hurgronje, 1889-1936: Deel 1* ('s Gravenhage 1957-1965) 694-721.

⁵¹ Ball, *Indonesian Legal History* 64-67. Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 5, 14, 30-32. Hooker, *Islamic Law*, 30-31, 248. J. M. Otto, 'Sharia en Nationaal recht in Indonesië' in: A. Dekker, J. M. Otto, L. van Soest-Zuurdeeg (red.), *Sharia en nationaal recht in twaalf moslimlanden* (Amsterdam 2006) 269-270.

⁵² Raffles, *A History of Java: Vol. I*, 279.

waren islamitische rechtshoven van groot belang. Dit onderzoek heeft vastgesteld dat, zoals Hisyam beweert, zowel aan het hof als in de kabupaten de islamitische rechtspraak belangrijk was. Daarnaast kan worden geconcludeerd dat zij van groot belang waren binnen de lokale gemeenschap. Dit heeft drie redenen. Allereerst liepen politiek en religie door elkaar heen. Ten tweede was de islamitische rechter in ieder segment van de samenleving een belangrijk persoon. Ten derde was het islamitische recht een belangrijk onderdeel van het geloof van de overgrote meerderheid van de Javanen. Voor de koloniale overheid die het belangrijk achtte de oorspronkelijke Javaanse bevolking volgens de eigen wetten te veroordelen, was de islamitische rechtspraak van groot belang. Nu duidelijk is dat de islamitische rechtspraak van groot belang was voor de Javanen, kan in het volgende hoofdstuk worden onderzocht waarom en hoe de verschillende hervormingen de islamitische rechtspraak hebben geïncorporeerd in het koloniale rechtssysteem.

4. De inlijving van islamitische rechtspraak in het koloniale rechtssysteem

In 1814 stelde Raffles een verordening op, *For the more effectual administration of justice in the provincial courts of Java*, met daarin de hervormingen voor het inheemse rechtssysteem.⁵³ Dit statuut was de basis voor de opname van de islamitische rechtspraak in het koloniale rechtssysteem. Het statuut baseerde zich op onderzoeken naar de werking van het inheemse rechtssysteem door onder anderen het Mackenzie comité en de Nederlandse jurist Muntinghe.⁵⁴

Overigens stonden er in de verordening van Raffles geen hervormingen die specifiek op islamitische rechtshoven van toepassing waren, maar op het inheemse rechtssysteem in het algemeen. Om de opname van islamitische rechtshoven te verklaren wordt in dit hoofdstuk geanalyseerd op welke punten de islamitische rechtshoven verschilden van de Britse ambities voor het rechtssysteem. Wanneer dit helder is kan worden geduid waarom de Britten de door hen geconstateerde tekortkomingen van de islamitische rechtspraak probeerden op te lossen door deze in het koloniale rechtssysteem in te passen. Zo kan worden verklaard welke motieven de Britten hadden om in 1814 de islamitische rechtspraak in het koloniale rechtssysteem te incorporeren.

Het verschil tussen de Britse eisen en de islamitische rechtshoven

Een onderwerp dat in de historiografie nog niet aan bod gekomen is beslaat de frictie tussen de Britse intenties voor het rechtssysteem en het functioneren van de islamitische rechtspraak. Dit komt, omdat historici de opname van het islamitische recht door de Britten nauwelijks hebben behandeld.

De islamitische rechtshoven sloten volgens de Britten niet aan bij hun liberale ambities voor het rechtssysteem. Allereerst waren de Britten van mening dat de gehanteerde wetten barbaars en inconsistent waren en daardoor afweken van de Britse principes van *natural justice*.⁵⁵ Raffles schreef in zijn *substance of a minute*: '[...] the native form and law was left to take its course, with all its barbarities and tortures.'⁵⁶ De bestraffing moest menswaardig zijn en mocht niet te veel in strijd zijn met de Britse rechtsprincipes.⁵⁷

Ten tweede was de islamitische wetgeving inconsistent. De Britten hadden tot doel om alle Javanen te berechten volgens dezelfde wetten, maar hoewel de *shafi'i* rechtsschool domineerde op Java, werden in verschillende gebieden andere islamitische wetten gehanteerd.⁵⁸ De Britten vonden

⁵³ Raffles, 'Regulation A.D. 1814', li.

⁵⁴ Ball, *Indonesian Legal History*, 118, 123-126 en T. S. Raffles, 'Adress to the Batavian Society', in Raffles, *Memoir*, 132-185, aldaar 140.

⁵⁵ Raffles, *Substance of a minute*, 156-160.

⁵⁶ Raffles, *Substance of a minute*, 156.

⁵⁷ Raffles, *Substance of a minute*, 156-157.

⁵⁸ Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 5, 14, 30-32; Hooker, *Islamic Law*, 30-31, 248; Otto, 'Sharia en Nationaal recht in 269-270; Raffles, *Substance of a minute*, 156-157 en Snouck Hurgronje, *Ambtelijke adviezen*, 694-721.

een eenduidige wet belangrijk, omdat dit voor de Javanen hun rechten en plichten duidelijk maakte en daardoor onderdrukking tegenging. De Britten beschouwden het bestaande rechtssysteem als onoverzichtelijk.⁵⁹

Daarnaast waren de panghoeloes partijdig en onbekwaam volgens de Britten.⁶⁰ Een verklaring hiervoor is de rol die de islamitische rechter had bij de toepassing van de wet. In tegenstelling tot de Britse rechter, was het de taak van een rechter binnen de islamitische rechtspraak niet om strikt de wet toe te passen. De panghoeloe fungeerde als interpretator van de wet. Hij behoorde bij de rechtspraak rekening te houden met de specifieke context van de rechtszaak.⁶¹ Bovendien zag Raffles de panghoeloes als onruststokers. Zij waren volgens hem verantwoordelijk voor veel opstanden in het verleden.⁶² Raffles schreef over de panghoeloes: 'The Mahometan priests have almost invariably been found most active in every case of insurrection [...] and it is generally by their intrigues and exhortations that the native chiefs are stirred up to attack or massacre the Europeans, as infidels and intruders.'⁶³ De Britten wilden de bevolking bevrijden van de oppressie en willekeur van de rechters in de islamitische rechtshoven.

Tevens voldeden de islamitische rechtshoven niet aan de voorwaarde van een scheiding der machten.⁶⁴ Dit volgde uit de verschillende taken van de panghoeloe. Deze was zowel leider van de lokale gemeenschap als rechter in het islamitische gerechtshof in de plaatselijke moskee. Aan het hof was de panghoeloe ageng naast hoogste rechter ook de religieuze leider van het land. De veelzijdige functie van de panghoeloe maakte deze vatbaar voor machtsmisbruik en onderdrukking.⁶⁵

Er kan geconcludeerd worden dat de islamitische rechtshoven niet aansloten bij de Britse eisen aan het rechtssysteem. Omdat de Britten echter wel de Javaanse bevolking volgens de eigen wetten en gebruiken wilden berechten, waren zij genoodzaakt hervormingen door te voeren voor deze problemen. Uit de volgende paragraaf blijkt dat Raffles aannam dat Europese oplossingen geboden konden worden voor gebreken aan het inheemse rechtssysteem.

De Britse hervormingen van het rechtssysteem in 1814

Uit het eerste deel van dit hoofdstuk blijkt dat de islamitische rechtshoven niet voldeden aan de voorwaarden die de Britten aan het rechtssysteem stelden. Daarom beoogden zij deze rechtshoven

⁵⁹ Raffles, *Memoir*, 80.

⁶⁰ Raffles, *Substance of a minute*, 156-157.

⁶¹ M. R. Anderson, *Islamic Law and the Colonial Encounter in British India* (Londen 1993) 8-11; E. Giunchi, 'The Reinvention of "Shari'a" under the British Raj: In Search of Authenticity and Certainty', *The Journal of Asian Studies* 69, (2010) 4, 1119-1142, aldaar 1125-1130; Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 16-17, 19 en B. D. Metcalf, *Islamic Revival in British India: Deoband, 1860-1900* (Princeton University Press 1982) 16-29.

⁶² Raffles, *A History of Java: Vol. II*, 2-4.

⁶³ Raffles, *A History of Java: Vol. II*, 2-4.

⁶⁴ Lord Minto, 'Proclamation', xlix.

⁶⁵ Raffles, *A History of Java: Vol. I*, 247, 278 en Raffles, *A History of Java: Vol II*, 3-4.

te hervormen. Dit gold niet alleen voor de islamitische rechtspraak. De Britten kenden in tegenstelling tot hun Nederlandse voorgangers begin negentiende eeuw de scheiding tussen het adatrecht en sharia. Ook de niet-islamitische rechtspraak moest volgens de Britten worden hervormd.⁶⁶ Dit betekende dat veel hervormingen tegelijkertijd invloed hadden op de rechtspraak van sharia en gewoonterecht, iets wat in de bestaande historiografie niet is geconstateerd.

In de huidige historiografie is amper een verklaring gegeven voor de inlijving van islamitische rechtspraak in het koloniale rechtssysteem. John Ball heeft wel een verklaring gegeven voor de opname van het inheemse rechtssysteem, maar heeft zich toegespitst op de adatrechtspraak. In zijn *Indonesian Legal History* betoogt hij dat de Britten het inheemse rechtssysteem opnamen vanwege liberale principes. Men wilde iedere Javaan toegang bieden tot onpartijdige rechtspraak. De tekortkoming van zijn analyse is dat hij de belangrijke positie van islamitische rechtshoven onderschat, waardoor hij niet tot een verklaring is gekomen voor de incorporatie van de islamitische rechtspraak in het koloniale rechtssysteem. Volgens Ball bleven de islamitische rechtshoven onveranderd, na de Britse hervormingen.⁶⁷

Muhammed Hisyam beschrijft in zijn eerdergenoemde werk, *Caught Between Three Fires*, hoe de islamitische rechtspraak pas in 1882 werd opgenomen door de Nederlandse koloniale overheid op Java. De tekortkoming van zijn werk is dat het weinig kennis toont van de Britse hervormingen ten behoeve van het rechtssysteem.⁶⁸ De visie van Hisyam wordt door historici als Daniel S. Lev en M. B. Hooker gedeeld, twee belangrijke historici op het gebied van islamitische rechtspraak in Nederlands-Indië.⁶⁹ Een verklaring voor de opname van islamitische rechtshoven door de Britten is bij deze historici niet terug te vinden. De incorporatie van de islamitische rechtspraak in het koloniale rechtssysteem moet nog worden geanalyseerd.

Om aan de doelstellingen van het rechtssysteem te voldoen moest de islamitische rechtspraak worden opgenomen in koloniale rechtbanken. In het algemeen geloofde Raffles in een Europese aanpak voor de inheemse problemen.⁷⁰ Raffles veronderstelde dat de tekortkomingen van het inheemse rechtssysteem konden worden opgelost dankzij hervormingen die berustten op verlichtingsidealen.⁷¹ Zo schreef Raffles aan een van de directeuren van de Brits Indische Compagnie Lord Ramsey: '[...] and I hope this colony may receive all the advantages of British jurisprudence.'⁷²

⁶⁶ Ball, *Indonesian Legal History*, 158-162; Hooker, *Islamic Law*, 27-29 en Lev, *Islamic Courts in Indonesia*, 9.

⁶⁷ Ball, *Indonesian Legal History*, 143-154.

⁶⁸ Hisyam, *Caught Between Three Fires*, 52-55, 58-65.

⁶⁹ Hooker, *Legal Pluralism*, 252-254 en Lev, *Islamic Courts in Indonesia*, 11-14.

⁷⁰ Ball, *Indonesian Legal History*, 105-121; P. Burns, *The Leiden legacy : concepts of law in Indonesia* (Leiden 2004), 50 en Van den Doel, *Zo ver de Wereld strekt*, 37-40.

⁷¹ T. S. Raffles, 'Letter to Mr. Ramsay, March 1812' in Raffles, *Memoir*, 102-106, aldaar 102-106. Raffles, *Memoir*, 208.

⁷² Raffles, 'Letter to Mr. Ramsay, March 1812' geciteerd in Raffles, *Memoir*, 102.

Dit trachtte hij op twee manieren te bereiken: de oprichting van nieuwe koloniale rechtbanken en de onderschikking van bestaande inheemse rechtbanken aan het koloniale gezag.

De Britten hebben twee verschillende soorten rechtbanken opgericht die in de landelijke gebieden de belangrijkste rechtspraak uitvoerden. Dit waren het reizende gerechtshof en de residentenhoven. Het reizende hof spitste zich toe op de behandeling van zwaardere misdrijven en had rechtsbevoegdheid over het straf- en eigendomsrecht. Het residentenhof behandelde voornamelijk kleinere civiele rechtszaken.⁷³ Binnen deze koloniale rechtshoven hanteerde een Britse rechter zowel het adatrecht als sharia. Hiervoor was hij aangewezen op het advies van zowel de panghoeloe als de jaksa.⁷⁴ Zij werden gedegradeerd tot adviseur. De gevolgen waren dat de gescheiden islamitische rechtspraak nu binnen een rechtbank naast het gewoonterecht bestond. Er was geen onderscheid meer tussen de jurisdictie van het gewoonterecht en sharia. De islamitische rechtsprocedure werd in deze rechtshoven vervangen door de Britse rechtsprocedure. Zo werd er juryrechtspraak ingevoerd. Daarnaast kreeg het geschreven document een grotere rol binnen de besluitvorming.⁷⁵ In deze koloniale rechtbanken werd zowel de islamitische rechter als het islamitische recht ingelijfd.

Bestaande inheemse rechtbanken kwamen onder de supervisie van de Britten te staan. Zo verklaarde Raffles in zijn verordening: 'The Bopatis, or chiefs of districts, and all other public officers, [...] are placed under the immediate authority and controll of the Resident himself, or of his Deputy duly empowered by him'.⁷⁶ Daarnaast leidde de oprichting van de nieuwe regionale rechtbanken ertoe dat de jurisdictie van de islamitische rechtshoven beperkt werd tot familie- en erfrecht. Dit waren volgens de Britten de belangrijkste religieuze wetten. Verder werd de panghoeloe in het gerechtshof van de regent als adviseur ingesteld. 'At the chief town of each district a regular court shall be established, in which the Bopati, or in his absence, the Patek, shall preside, assisted by the Jaksa, Panghulu, and other law officers appointed'.⁷⁷ Dit gerechtshof werd door deze maatregel door de Britten tot belangrijkste regionale inheemse rechtbank verheven. Dit waren in veel regio's de islamitische rechtshoven geweest. Echter werd de jurisdictie van het gerechtshof van de regent wel beperkt tot kleinere rechtszaken.⁷⁸ Er werden verder geen hervormingen aangewend voor de toegepaste wetten, de rol van de islamitische rechter en de rechtsprocedure binnen de islamitische rechtshoven.

⁷³ Raffles, 'Proclamation', 34-36; Raffles, 'Regulation A.D. 1814', lxxviii-lxix en Raffles, *Substance of a minute*, 156, 159.

⁷⁴ Raffles, 'Regulation A.D. 1814', li-lxix.

⁷⁵ Raffles, *Memoir*, 208; Raffles, *A History of Java: Vol. II*, 208; Raffles, *Substance of a minute*, 156, 159 en Raffles, 'Regulation A.D. 1814', lxix.

⁷⁶ Raffles, 'Regulation A.D. 1814', li.

⁷⁷ Raffles, 'Regulation A.D. 1814', lxxviii

⁷⁸ Raffles, 'Regulation A.D. 1814', lix.

In dit onderzoek wordt de opname van de islamitische rechtspraak in 1814 in het koloniale rechtssysteem beschouwd als een gevolg van de overtuiging van de Britten, dat verlichtingsidealen konden worden ingezet om de tekortkomingen van het inheemse rechtssysteem aan te pakken. Ball heeft eenzelfde verklaring gegeven voor de opname van het adatrecht, maar niet voor het islamitische recht. Dit beleid was geen voortzetting van de politiek onder Daendels, zoals Hisyam betoogt. Dit geschiedde op twee manieren. Allereerst richtten de Britten nieuwe koloniale rechtbanken op die volgens een Britse rechtsprocedure werkten. Een Britse rechter sprak recht en werd bijgestaan door inheemse rechters in de rol van adviseur. Ten tweede werden bestaande inheemse rechtbanken beperkt in hun jurisdictie. Zij kwamen onder toezicht van de Britten te staan. Islamitische rechtspraak werd gedeeltelijk opgenomen in koloniale rechtbanken en bleef gedeeltelijk, in een beperktere vorm, op zichzelf bestaan.

Conclusie

In dit onderzoek wordt de conclusie getrokken dat de Britten in 1814 waren begonnen met het inpassen van de islamitische rechtspraak in het koloniale rechtssysteem, omdat de islamitische rechtshoven volgens de Britten niet voldeden aan de voorwaarden van een liberaal rechtssysteem. Daarnaast geloofden de Britten dat de islamitische rechtspraak aan deze voorwaarden kon voldoen door deze binnen koloniale rechtbanken te plaatsen.

De islamitische rechtspraak voldeed niet aan de eisen van de Britten, omdat de islamitische rechters als onbekwaam en partijdig werden beoordeeld. Daarnaast was het islamitische recht niet eenduidig en op sommige punten barbaars. Bovendien werden Javanen uit verschillende klassen anders bestraft.

De Britten geloofden dat de door hen geconstateerde tekortkomingen van islamitische rechtshoven gecorrigeerd konden worden door de toepassing van een Britse rechtsprocedure en de aanstelling van een Britse rechter binnen koloniale rechtshoven. Daarnaast werden islamitische rechtshoven toegestaan recht te spreken in familie- en erfrechtzaken. Zo bleven de moslims op Java volgens de Britten onderworpen aan de eigen wetten en gewoontes. De Britse koloniale overheid was van mening dat islamitische rechtspraak gefaciliteerd kon worden volgens Britse rechtsprocedures.

5. Conclusie

Dit onderzoek heeft zich toegespitst op het contact tussen de Britse koloniale overheid en islamitische rechtshoven op Java in de periode 1811-1816. De verklaring voor de opname van de islamitische rechtspraak in het koloniale rechtssysteem is geanalyseerd. Waarom hebben de Britten islamitische rechtspraak ingepast in het koloniale rechtssysteem op Java tussen 1811-1816?

Ik concludeer dat de Britten het islamitische recht incorporeerden, omdat het de economische ambities van de Britten ondersteunde. De Britten namen aan dat ze deze economische ambities konden bereiken door een liberale politiek. Het rechtssysteem was een middel om dit liberale beleid ten uitvoer te brengen. Omdat de Britten de Javanen volgens de eigen wetgeving wilden veroordelen en de islamitische rechtspraak erg belangrijk was, werd de islamitische rechtspraak toegepast. De islamitische rechtshoven sloten niet aan bij de liberale intenties die de Britten hadden voor het rechtssysteem. Raffles geloofde dat hij deze tekortkomingen kon oplossen door de islamitische rechtspraak te faciliteren in koloniale rechtbanken volgens een Britse rechtsprocedure onder leiding van een koloniale rechter.

In hoofdstuk een heb ik geconstateerd dat de Britten op Java kwamen met economische ambities. Uit verschillende brieven die Thomas S. Raffles verstuurde, blijkt dat de Britten deze wilden bereiken door het voeren van een liberaal beleid. Dit beleid moest leiden tot een stijging van de winst uit de kolonie zelf. Daarnaast zouden de Britten door een liberale politiek de trouw van de verschillende volkeren winnen en zo de handelsbelangen in de Zuidoost-Aziatische regio versterken en beschermen, ook als zij Java niet meer bestuurden. In het rechtssysteem zag zowel Lord Minto als Raffles een middel om deze liberale politiek ten uitvoer te brengen. Dit blijkt zowel uit de afkondiging van 11 september 1811 die Lord Minto opstelde, als uit de verordening van Raffles uit 1814. Daarnaast wordt dit bevestigd door de verschillende notulen van de koloniale overheid. De Britten formuleerden daarom enkele voorwaarden waaraan dit rechtssysteem moest voldoen. De belangrijkste voorwaarde die bepaalde dat de Britten het islamitische recht inpasten, was de berechting van de inheemse bevolking volgens de eigen wetten en gebruiken.

In hoofdstuk twee heb ik vastgesteld dat de islamitische rechtspraak van groot belang was voor de Javanen en daarom voor de koloniale overheid. Deze rechtspraak was belangrijk omdat de islam en politiek op Java sterk met elkaar waren verbonden. Zo bevestigen onder andere de tauliya uit 1814 en *Caught Between Three Fires* van M. Hisyam. Daarnaast blijkt uit een analyse van de werken van Crawford, Raffles en Snouck-Hurgronje dat zowel de islamitische rechters, als het islamitische recht zeer belangrijk waren voor de Javaanse bevolking, die voornamelijk uit moslims bestond. De islamitische rechtshoven waren essentieel voor het inheemse rechtssysteem en dus voor de koloniale overheid.

In hoofdstuk drie heb ik beschouwd dat de islamitische rechtshoven niet voldeden aan de liberale voorwaarden van de Britten voor het rechtssysteem. Dit blijkt uit de notulen die in het door Raffles gepubliceerde werk *Substance of a minute* staan vermeld. Ook wordt dit bevestigd in zijn *A History of Java*. Raffles, die geschoold was in de tijd van verlichtingsidealen, geloofde dat de tekortkomingen van de islamitische rechtshoven konden worden verholpen door Britse oplossingen. Dit leidde ertoe dat Raffles de islamitische rechtspraak in 1814 op twee manieren heeft ingepast in het koloniale rechtssysteem, zoals zijn verordening uit 1814 bevestigt. Allereerst werden nieuwe rechtbanken opgericht die onder leiding van een Britse rechter volgens een Britse rechtsprocedure de islamitische wet toepasten. Daarnaast werden de islamitische rechtshoven toegestaan om, onder supervisie van de koloniale rechtshoven, familie- en erfrecht te behandelen.

Wetenschappelijk debat

In tegenstelling tot wat Hooker en Hisyam beweren, concludeer ik dat de inpassing van het islamitische recht al tijdens de Britse bezetting van Java tussen 1811-1816 begon. Hooker onderschat de rol van de islamitische rechtshoven in de Javaanse samenleving en heeft zich daarom gericht op de inpassing van gewoonterecht. Door de opvatting van Hooker om de opname van het inheemse rechtssysteem te beschouwen als een politiek doel, de bestuurlijke herstructurering van Java, gaat hij voorbij aan het feit dat dit politieke doel de economische ambities ondersteunde.

Daarnaast kende de motivatie om islamitische rechtspraak in te passen niet louter een ideologische basis, zoals John Ball betoogt. Deze ideologische motieven hebben, volgens mij, vormgegeven aan de invulling hoe de economische ambities bereikt konden worden, maar waren niet een doel op zich zoals Ball beweert. Ik beschouw dat de intentie van de Britse koloniale overheid om het rechtssysteem te hervormen niet los stond van het liberale beleid noch van de economische ambities. Het rechtssysteem was immers een middel voor de koloniale overheid om haar beleid in de kolonie te implementeren.

De bewering van Muhammed Hisyam om de inpassing van de islamitische rechtshoven als een voortzetting van het Nederlandse beleid onder Daendels te beoordelen is veel te simplistisch. Ik concludeer dat het beleid als voorbeeld de hervormingen van de rechtshoven in Brits-Indië had, maar dat zij vooral op zichzelf stond. Hisyam ziet de Britse bezetting van Java als een tussenperiode in het bestuur van Java door de Nederlandse koloniale overheid en heeft geconstateerd dat de inpassing van het islamitische recht in het koloniale rechtssysteem pas in 1882 onder de Nederlandse koloniale overheid begon. Echter blijkt dat de Britten hier al tijdens hun bezetting van Java mee begonnen.

Ik heb in mijn scriptie een andere verklaring gegeven voor de incorporatie van het islamitische recht dan de bestaande historiografie. Ik heb de inlijving van het islamitische recht

verklaard als een middel voor de Britten om de economische doelstellingen te behalen. Dit kan geconcludeerd worden, omdat het rechtssysteem een middel was voor de koloniale overheid om haar beleid te voeren en de Britten met economische ambities naar Java kwamen. Tevens heb ik aangetoond dat de inlijving van het islamitische recht in het koloniale rechtssysteem al onder de Britten tussen 1811-1816 begon en niet pas in 1882 zoals in de bestaande historiografie wordt verondersteld. Daarnaast concludeer ik dat de islamitische rechtspraak veel essentiëler voor het inheemse rechtssysteem was dan lang is aangenomen.

Reflectie en suggesties

Dit onderzoek heeft een verklaring gegeven voor de opname van islamitische rechtshoven op basis van bronnen vanuit het koloniale perspectief. Hoewel er een grote verscheidenheid aan bronnen is gebruikt, is dit slechts een fractie van het totale aantal bronnen. Nader onderzoek van deze verschillende bronnen, die zich niet baseren op de personen van Lord Minto en Raffles, kan volgens mij mogelijk aanvullende inzichten bieden.

Daarnaast heb ik maar een beperkte ruimte in mijn onderzoek kunnen besteden aan een verklaring vanuit het Javaanse perspectief. Het is daarom nuttig wanneer er verder onderzoek wordt gedaan naar een verklaring vanuit de inheemse samenleving. Een vraag die erg interessant voor een nieuw onderzoek is: Waarom werkten islamitische rechters mee aan de inpassing van het recht in koloniale rechtbanken?

Als laatste wil ik suggereren dat toekomstig onderzoek zich toespitst op de gevolgen van de Britse hervormingen in de praktijk. Ik heb in dit onderzoek enige aandacht besteed aan de gevolgen van de hervormingen op basis van verordeningen, notulen en afkondigen van de Britse koloniale overheid. Hoe dit uiteindelijk in de praktijk zijn uitwerking heeft gehad moet nader worden onderzocht.

6. Literatuurlijst

Primaire Bronnen:

- Crawford, J., *History of the Indian Archipelago: Containing an Account of the Manners, Art, Languages, Religions, Institutions, and Commerce of its Inhabitants Vol. III* (Edinburgh 1820)
- Lord Minto, 'Proclamation of 11th September 1811' in T. S. Raffles, *A History of Java: Vol. II*, (Londen 1817) xlix-l
- Muntinghe, H. W., 'Substance of a Minute recorded by Mr. Muntinghe, Member of Council, on the 28th July 1813' in T. S. Raffles, *Substance of a minute recorded by the Honourable Thomas Stamford Raffles on the 11th February 1814: on the introduction of an improved system of internal management and the establishment of a land rental on the island of Java: to which are added several of the most interesting documents therein referred to* (Londen 1814) 279-293
- S. Raffles, *Memoir of the life and public services of Sir Thomas Stamford Raffles: particularly in the government of Java, 1811-1816 and of Bencoolen and its dependencies, 1817-1824* (Londen 1830)
- Raffles, T. S.:
 - o 'Adress to the Batavian Society', in S. Raffles, *Memoir of the Life and Public Services of Sir Thomas Stamford Raffles; Particularly in the Government of Java, 1811–1816 and of Bencoolen and its Dependencies, 1817–1824* (Londen 1830) 132-185
 - o *A History of Java: Vol. I*, (Londen 1817)
 - o *A History of Java: Vol. II*, (Londen 1817)
 - o 'Letter to Elton Hammond' in S. Raffles, *Memoir of the Life and Public Services of Sir Thomas Stamford Raffles; Particularly in the Government of Java, 1811–1816 and of Bencoolen and its Dependencies, 1817–1824* (Londen 1830) 190-195
 - o 'Letter to Lord Minto, 10th June 1811' in S. Raffles, *Memoir of the Life and Public Services of Sir Thomas Stamford Raffles; Particularly in the Government of Java, 1811–1816 and of Bencoolen and its Dependencies, 1817–1824* (Londen 1830) 59-85
 - o 'Letter to Lord Minto, 13th February 1814' in S. Raffles, *Memoir of the Life and Public Services of Sir Thomas Stamford Raffles; Particularly in the Government of Java, 1811–1816 and of Bencoolen and its Dependencies, 1817–1824* (Londen 1830) 231-233
 - o 'Letter to W. Ramsay, March 1812' in S. Raffles, *Memoir of the Life and Public Services of Sir Thomas Stamford Raffles; Particularly in the Government of Java,*

1811–1816 and of Bencoolen and its Dependencies, 1817–1824 (Londen 1830) 102-106

- 'Letter to W. Ramsay, 8th January 1813' in S. Raffles, *Memoir of the Life and Public Services of Sir Thomas Stamford Raffles; Particularly in the Government of Java, 1811–1816 and of Bencoolen and its Dependencies, 1817–1824* (Londen 1830) 185-186
- 'Proclamation of 21st of January 1812' in red. Hubbard, *Proclamations, Regulations, Advertisements, and Orders, Printed and Published in the Island of Java, Volume 1* (z.p. 1813) 34-36
- 'Regulation A.D. 1814, passed by the Honourable the Luitenant Governor in Council, On the 11th of February 1814, For the more Effectual Administration of Justice in the Provincial Courts of Java', in *A History of Java Vol. II* (Londen 1817) li-lxix
- *Substance of a minute recorded by the Honourable Thomas Stamford Raffles on the 11th February 1814: on the introduction of an improved system of internal management and the establishment of a land rental on the island of Java: to which are added several of the most interesting documents therein referred to* (Londen 1814)
- 'Substance of a Minute recorded by the Honourable the Lieutenant Governor of Java, on the 14th June 1813' in T. S. Raffles, *Substance of a minute recorded by the Honourable Thomas Stamford Raffles on the 11th February 1814: on the introduction of an improved system of internal management and the establishment of a land rental on the island of Java: to which are added several of the most interesting documents therein referred to* (Londen 1814) 253-278
- 'Serat Pengetan Lampahipun Suwargi Kanjeng Raden Pangulu Tapsir Anon' vertaald door M. Hisyam in M. Hisyam, *Caught Between Three Fires: the Javanese pangulu under the Dutch colonial administration, 1882-1942* (Leiden 2001) 23-24.
- Snouck Hurgronje, C., E. Gobe en C. Adriaanse, *Ambtelijke adviezen van C. Snouck Hurgronje, 1889-1936: Deel 1* ('s Gravenhage 1957-1965)

Literatuur:

- Anderson, M. R., *Islamic Law and the Colonial Encounter in British India* (Londen 1993)
- Ball, J., *Indonesian Legal History 1602-1848* (Sydney 1982)
- Bastin, J., 'Raffles and British Policy in the Indian Archipelago, 1811-1816' in *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society* 165 (z.p. 1954) 27, 84-119
- Burns, P., *The Leiden legacy : concepts of law in Indonesia* (Leiden 2004)

- Doel, W. van den, *Zo ver de wereld strekt: de geschiedenis van Nederland overzee vanaf 1800* (Amsterdam 2011)
- Friedman, L. M., *The Legal System: A Social Science Perspective* (New York 1987)
- Giunchi, E., 'The Reinvention of "Sharī'a" under the British Raj: In Search of Authenticity and Certainty', *The Journal of Asian Studies* 69, (z.p. 2010) 1119-1142
- Hisyam, H., *Caught Between Three Fires: The Javanese Pangulu Under The Dutch Colonial Administration, 1882-1942* (Leiden 2001)
- Hooker, M. B.:
 - o *Islamic Law in South-East Asia* (New York 1984)
 - o *Legal Pluralism: An Introduction to colonial and Neo-Colonial Laws* (Oxford 1975)
- Laffan, M., *The makings of Indonesian Islam: orientalism and the narration of a Sufi past* (New Jersey 2011)
- Lev, D. S., *Islamic Courts in Indonesia: A Study in the Political Bases of Legal Institutions* (Londen 1972)
- A. Maulana en H. Situngkir, 'Study to ancient royal bureaucracies in Indonesian archipelago' (z.p. 31 maart 2009) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1371313 (11 augustus 2017)
- Metcalf, B. D., *Islamic Revival in British India: Deoband, 1860-1900* (Princeton University Press 1982)
- Otto, J.M., 'Sharia en Nationaal recht in Indonesië' in: A. Dekker, J. M. Otto, L. van Soest-Zuurdeeg (red.), *Sharia en nationaal recht in twaalf moslimlanden* (Amsterdam 2006)
- Zee, m., *Heilige Identiteiten: Op weg naar een shariastaat?* (Amsterdam 2016)